

Licytacja. Sprawa polska w 1917 roku

Materiał składa się z sekcji: „Wprowadzenie”, „Przełom”, „Kryzys przysięgowy”, „Po upadku caratu w Rosji”, „Polskie przedstawicielstwo w Paryżu”, „Zamiast podsumowania”.

Materiał zawiera 2 ilustracje (fotografie, obrazy, rysunki), 1 film, 1 ćwiczenie, w tym 1 interaktywne, 4 polecenia.

Bibliografia:

- Źródło: *Wincenty Witos, Moje wspomnienia, [w:] Józef Piłsudski, O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów, Warszawa 1985, s. 14–15.*
- Źródło: *W. Grabski, Idea Polski, [w:] Józef Piłsudski, O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów, Warszawa 1985, s. 26–27.*
- Źródło: *W. Baranowski, Rozmowy z Piłsudskim 1916–1931, [w:] Józef Piłsudski, O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów, Warszawa 1985, s. 27–28.*

Licytacja. Sprawa polska w 1917 roku

Uroczysty wjazd oddziałów II Brygady Legionów Polskich do Warszawy, 1 grudnia 1916 roku
 Źródło: domena publiczna.

Pianista, socjalista, publicysta - Paderewski, Piłsudski, Dmowski - szli różnymi drogami. W jednym kierunku - niepodległości Polski.

Wprowadzenie

Polecenie 1

Na podstawie powyższej mapy, określ przebieg frontu wschodniego na początku 1917 roku.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

W. Witos

Moje wspomnienia

„Wiadomości dochodzące nas z terenów przyfrontowych były wprost okropne. Wojsko już nie tylko rabowało i niszczyło, ale zaczęło masowo wieszać zupełnie niewinnych ludzi, i to najczęściej bez sądu. Według wiadomości, jakie w tym czasie mieliśmy, ilość powieszonych, przeważnie chłopów polskich i ruskich, wynosiła mnogie tysiące [w 1918 roku oceniono, że ogólna liczba powieszonych wyniosła około 30 000 osób]. Liczba ta wciąż się powiększała w sposób zastraszający. Rekwizycje stawały się coraz bardziej bezwzględne, poniewieranie ludźmi niedające się opisać. [...] Patrząc na to dzieło zniszczenia, odnosiło się wrażenie, że niektóre komendy wojskowe zmierzają celowo do zupełnego wytępienia ludności polskiej. [...] Zarzutów zdrady nie szczędzono i polskim żołnierzom, choć dobrze wiadano, że z tej zbieraniny narodów, z jakiej się armia austriacka składała, najbardziej bitnymi i wiernymi okazali się żołnierze polscy. Krwią polskich żołnierzy szafowano też bez opamiętania, wysyłając pułki z Polaków złożone najczęściej na pewną śmierć. Prawdą przecież jest niezbitą, a jednocześnie bardzo smutną, że jeszcze w pierwszych miesiącach wojny wiele polskich pułków zostało prawie doszczętnie wybitych, tak na froncie rosyjskim, jak i serbskim [...]. Trzecim wreszcie powodem była wcale nieukrywana chęć przetrzebień Polaków

w Galicji. Pewni zwycięstwa Niemcy z zachodnich krajów państwa austriackiego marzyli o utworzeniu z Galicji wojskowego pasa, odgradzającego żelaznym murem niemieckim resztę krajów austriackich od Rosji. Zamiary te ujawniły się nawet w prasie codziennej, która zachęcała do przymusowego wywłaszczenia tej ziemi celem masowego osadzania kolonistów Niemców. Rozumowała ona rzeczywiście po germańsku, że jeśli wojsko zacznie wieszać zdrajców, to ziemi za darmo będzie o tyle więcej, o ile ich więcej powiesi.”

Źródło: Wincenty Witos, *Moje wspomnienia*, [w:] Józef Piłsudski, *O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów*, Warszawa 1985, s. 14–15.

Polecenie 2

Przeczytaj fragment powyższych wspomnień Wincentego Witosa. Na ich podstawie:

- Oceń stosunek państw centralnych do Polaków.
- Wyjaśnij, dlaczego *Akt 5 listopada* i możliwość organizowania przez Polaków od początku 1917 roku polskiej państwowości na obszarze przywróconego Królestwa Polskiego miały dla społeczeństwa polskiego tak duże znaczenie.
- Dlaczego Polacy liczyli na przyłączenie do niego Galicji? Odpowiadając na to pytanie, wykorzystaj przydatne fragmenty tekstu.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Przełom

Rok 1917 wniósł nową jakość w walkę Polaków o niepodległość. Zdecydowało o tym stanowisko Stanów Zjednoczonych. 22 stycznia 1917 roku [prezydent Wilson](#) w orędziu do Senatu powiedział o potrzebie powstania zjednoczonej, niepodległej, 'samoistnej' Polski.

Dużą rolę w tym wydarzeniu odegrał wybitny polski pianista i polityk [Ignacy Jan Paderewski](#). Gdy prezydent Wilson przygotowywał orędzie, Paderewski doradzał mu w kwestiach Polski. W kwietniu 1917 roku Ameryka przystąpiła do wojny, zmieniając jej bieg.

Wcześniej wypowiedzi mocarstw w sprawie polskiej miały charakter pragmatyczny. W 1917 roku po raz pierwszy na szczeblu rządowym polityk mówił o sprawie polskiej tak, jak myśleli o niej liberałowie i demokraci w XIX wieku – traktując ją jako konieczny warunek zwycięstwa idei demokratycznych. Prezydent Stanów Zjednoczonych wyszedł z założenia, że obywatele mają prawo żyć pod rządami, które sami wybiorą, toteż sami powinni je ustanawiać. Wilson konsekwentnie zasadę tę zastosował do Polski.

Kryzys przysięgowy

W Królestwie Polskim 14 stycznia 1917 roku – w konsekwencji wydania *Aktu 5 listopada* – powstała **Tymczasowa Rada Stanu (TRS)**. Na jej czele stanął **Wacław Niemojowski**, wnuk Bonawentury (liberała i czołowego polityka doby powstania listopadowego). Związani z nim politycy dostrzegli szanse dla poszerzania polskiej państwowości, chociaż TRS miała jedynie kompetencje konsultacyjne. Rozpoczął się proces spolszczania sądownictwa, budowania polskich kadr administracyjnych, tworzenia prawa. Znaczną część stworzonego wówczas prawodawstwa uznała później II Rzeczpospolita.

Tymczasem niemiecki [generał-gubernator Beseler](#), rozczarowany mizerną popularnością wśród Polaków z podlegających mu 'polskich sił zbrojnych', postanowił wcielić do nich Legiony Polskie, oficjalnie nazwane wówczas **Polskim Korpusem Posiłkowym**. Warunkiem (przymusowego) wstąpienia w ich szeregi było złożenie przysięgi. Środowiska niepodległościowe nie mogły i nie chciały zaakceptować tego warunku. Stał się on dogodnym pretekstem do ostatecznego zerwania istniejących zależności politycznych: w lipcu 1917 roku Piłsudski odmówił złożenia przysięgi na wierność cesarzowi niemieckiemu. Wraz z nim uczyniła to większa część dwóch brygad (I i III) Legionów. Piłsudski został aresztowany i uwięziony w twierdzy w Magdeburgu, legionieści pochodzący z zaboru rosyjskiego – internowani, a ci z Galicji – wcieleni do armii austriackiej.

Tymczasowa Rada Stanu na znak protestu przeciw aresztowaniu Piłsudskiego, który był jej członkiem, rozwiązała się w sierpniu 1917 roku. Aresztowanie Piłsudskiego i represje wobec Legionów Polskich wprowadzone przez Niemców podały w wątpliwość sens dalszej współpracy z państwami centralnymi, a zwłaszcza z Niemcami. We wrześniu 1917 roku powstała Rada Regencyjna, stronnictwa niepodległościowe bojkotowały ją jako proniemiecką. Zasiadali w niej arcybiskup warszawski Aleksander Kakowski, książę Zdzisław Lubomirski, hrabia Józef Ostrowski. W grudniu tego samego roku powołano rząd

polski z premierem Janem Kucharzewskim, historykiem i publicystą. Państwa centralne zaczęły rozważać powołanie na tron w Warszawie sprzyjającego im monarchy. Oznaczało to ostateczne zaniechanie pomysłu połączenia ziem Królestwa Polskiego z Galicją.

Ćwiczenie 1

Ułóż wydarzenia w kolejności chronologicznej. Zaczynij od wydarzenia najstarszego.

Uwięzienie Józefa Piłsudskiego w Magdeburgu.

Powstanie Tymczasowej Rady Stanu po ogłoszeniu przez państwa centralne Aktu 5 listopada.

Początek tworzenia polskich instytucji państwowych na obszarze dawnego Królestwa Polskiego.

Kryzys przysięgowy w Legionach Polskich.

TRS podaje się do dymisji w proteście przeciw aresztowaniu Piłsudskiego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Po upadku caratu w Rosji

Władze Rosji oraz [Duma](#) zdobyły się jedynie na ogólne wypowiedzi w sprawie polskiej. 30 marca 1917 roku rząd rosyjski zadeklarował, że niepodległa Polska powinna być utworzona z ziem, na których Polacy stanowią większość – i pozostać w dobrowolnym sojuszu z Rosją. Jej granice miały być zatwierdzone przez przyszłą rosyjską [Konstytuantę](#) po ustaniu wojny. Oznaczało to, że rewolucyjna zmiana systemu politycznego w Rosji wcale nie zmieniła zadawnionego zwyczaju traktowania kwestii polskiej jako jej wewnętrznej sprawy. Podobnie myśleli pozostali zaborcy o 'swoich Polakach'. Powściągliwe stanowisko 'nowej' Rosji nie miało bezpośredniego wpływu na sytuację na ziemiach polskich, bo znajdowały się one pod kontrolą państw centralnych. Udało się jednak rozpocząć organizację polskich oddziałów wojskowych w Rosji. Powołano **Naczelnny Polski Komitet Wojskowy (tak zwany Naczpól)**, a na jego czele stanął [Władysław Raczkiewicz](#).

Wcześniej, bo już od stycznia 1917 roku, na [Ziemiach Zabrzanych](#) zaczął się mobilizować **I Korpus Polski na Białorusi**. Jego dowódcą był generał [Józef Dowbor-Muśnicki](#), który jesienią tego roku rozbudował go o dwa kolejne korpusy. Po przewrocie bolszewickim (październik/listopad 1917 roku) także SDKPiL (Socjaldemokracji Królestwa Polskiego

i Litwy) oraz część DPPS-Lewicy (Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy) zaczęły tworzyć formacje zbrojne, ale zgodnie z wyznawaną ideologią komunistyczną nie robiły tego w celu wspierania walki o polską niepodległość. Wkrótce Włodzimierz Lenin ze swymi planami rozpętania rewolucji o światowym zasięgu miał się okazać zagrożeniem dużo większym od carskiej Rosji. Głoszone przez niego hasło o prawie narodów do samostanowienia było tylko taktycznym wybiegiem.

I wojna światowa na ziemiach polskich

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 3

Na podstawie powyższej mapy omów polski wysiłek zbrojny w 1917 roku.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polskie przedstawicielstwo w Paryżu

Po zwycięskiej ofensywie Niemców w 1915 roku [Roman Dmowski](#) wyjechał do Szwajcarii, a następnie przeniósł się do Francji, gdzie kontynuował działalność na rzecz sprawy polskiej. Upadek caratu w 1917 roku zmienił jego polityczne priorytety i ostatecznie zakończył etap walki o autonomię, która z jego punktu widzenia była wówczas

realistycznym rozwiązaniem. Wkrótce dołączył do niego Ignacy Paderewski, który przyjechał ze Stanów Zjednoczonych. Działalność dyplomatyczna na rzecz Polaków na Zachodzie była niezbędną, gdyż do roku 1917 także w Paryżu i Londynie sprawę polską traktowano jako wewnętrzny problem Rosji. Nie zgadzano się także na tworzenie polskich sił zbrojnych. Sytuacja zaczęła się zmieniać dopiero po obaleniu caratu i pierwszych deklaracjach rządu rosyjskiego. Sprowokowały one Zachód do zajęcia własnego stanowiska.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1F2ESAKS8XBD>

Prof. Krzysztof Kawalec opowiada o relacji politycznej Romana Dmowskiego z Józefem Piłsudskim

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nagranie video. Na początku wyświetla się plansza z tytułem „Relacja polityczna Romana Dmowskiego z Józefem Piłsudskim”. Następnie pojawia się prof. dr hab. Krzysztof Kawalec z Uniwersytetu Wrocławskiego. Łysawy mężczyzna z brodą siedzi w jasnym pomieszczeniu. W tle biała ściana, powieszona na niej fragmenty grafik, biała kanapa, wzorzyste poduszki. Film kończy się planszą z napisami: wystąpił prof. dr hab. Krzysztof Kawalec, scenariusz i realizacja Contentplus.pl, na zlecenie Uniwersytetu Wrocławskiego, w ramach projektu "E-podręczniki do kształcenia ogólnego".

Polecenie 4

Wysłuchaj powyższego wykładu. Na podstawie uzyskanych informacji wyjaśnij, jak układała się współpraca Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego, począwszy od roku 1917.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Zasadniczą rolę w kształtowaniu stanowiska Zachodu odegrał **memoriał** Romana Dmowskiego, złożony na ręce przedstawiciela brytyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych w marcu 1917 roku. Najważniejszą jego tezą było to, że Polska nie może być zamknięta ani w granicach historycznych, ani etnicznych. Po odzyskaniu niepodległości powinna objąć ziemie zaboru rosyjskiego (Kowieńszczyznę, Wileńszczyznę, Wołyń, część guberni mińskiej), ziemie zaboru austriackiego (Galicyę i Śląsk Cieszyński), ziemie zaboru pruskiego oraz Górny Śląsk i południe Prus Wschodnich (dzisiejsze Mazury). W sierpniu 1917 roku w Paryżu powstało oficjalne przedstawicielstwo Polski – **Komitet Narodowy Polski (KNP) z Dmowskim jako prezesem. Jego bliskim współpracownikiem został Paderewski.** Tym samym po raz pierwszy ukształtowała się polska reprezentacja polityczna wobec Zachodu – **rodzaj tymczasowego rządu – uznana przez państwa ententy.** KNP rozpoczął starania o organizację oddziałów polskich we Francji. Komitet zyskał wiarygodność i uznanie międzynarodowe, ale nie miał monopolu na reprezentowanie Polaków.

Zamiast podsumowania

((W. Grabski

Idea Polski

„Na szczęście zatem dla idei niepodległości i dla twórców Legionów ogół Polaków nie poparł Legionów. Twórcy Ci mylnie przypisywali to tchórzostwu i ugodości tego ogółu. Było dużo tchórzów wszędzie, ale nie oni byli siłą decydującą. Ogół nie poparł Legionów właśnie w imię instynktu narodowego, patriotycznego, który nakazywał trzymać się z dala od akcji popierającej wojskowo Austrię, uzależnioną

od Niemiec, czyli akcję zakrawającą na sojusz wojskowy z Niemcami, którego tylko skutkiem dalszego biegu spraw szczęśliwie uniknięto. [...] Gdy widoczne się stało, że Legiony to garstka bez większej dla Niemców militarnej wartości, Niemcy przedwcześnie dla siebie, a w sam raz dla Polski, zdemaskowały swoje negatywne oblicze wobec idei wojska prawdziwie polskiego, co otworzyło oczy Józefowi Piłsudskiemu na rzeczywistość dziejową, którą zresztą on najlepiej ze wszystkich dostrzegł i co poprowadziło go do Magdeburga. [...] Twórców tego ruchu [tj. legionowego] uważam za bohaterów. Ale od takiego mojego sądu do tego, by uznać Legiony i POW za jedyne wcielenie idei niepodległości Polski, jest bardzo daleko.”

Źródło: W. Grabski, *Idea Polski*, [w:] Józef Piłsudski, *O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów*, Warszawa 1985, s. 26–27.

W. Baranowski

Rozmowy z Piłsudskim

„U podstaw decyzji polskich [Piłsudski] natykał się przede wszystkim na bierność i tchórzostwo, brak wyższych aspiracji i zadowalanie się małością życia. Trudno – mówił – odszukać w tym społeczeństwie i uchwycić jakieś prawdziwe, istotne wartości moralne. Brak mu zaufania we własne siły. Przy powierzchownej bucie, a przy istotnej zarozumiałości, mającej świadczyć niby o honorze i odwadze, stosunek do siły i zaborców cechuje służalstwo i gotowość do ustępstw’. [...] Gdym wchodził zbrojny do Królestwa, miałem pewne iluzje, że naszym czynem obudzę odruch bohaterstwa czy dumy narodowej, gdzieś głęboko tkwiącej w zakamarkach duszy polskiej. Aczkolwiek nadzieje z tym związane nie były nazbyt wielkie, to zawiodły jednak najskromniejsze oczekiwania. Było mi wstyd przed moimi chłopcami, których ku tym nadziejom wiodłem, lecz wstyd jeszcze większy obcych.”

Źródło: W. Baranowski, *Rozmowy z Piłsudskim 1916–1931*, [w:] Józef Piłsudski, *O państwie i armii. W świetle wspomnień i innych dokumentów*, Warszawa 1985, s. 27–28.

Polecenie 5

Powyższe fragmenty tekstów źródłowych prezentują dwa spojrzenia na kwestię Legionów. Które z tych stanowisk jest bliższe Twoim poglądom lub wydaje Ci się bardziej uzasadnione w świetle faktów historycznych? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.